

Fylkesmannen i Aust- og Vest Agder
Postboks 788, Stoa
4809 ARENDAL

Kontaktperson Tina Klakegg
Vår dato: 23.01.2017
Vår referanse: 16/1
Rundskriv 2015/42

Retningslinjer for forvaltning av tidligpensjonsordningen for jordbrukere

I dette oppdaterte rundskrivet har Landbruksdirektoratet gjort noen endringer i Rundskriv 2015/42. De viktigste endringene er knyttet til:

- § 7 om dispensasjon fra referanseinntekt. Rundskrivet er oppdatert og presisert for å forsøke å oppnå lik praksis blant alle fylkesmenn.
- § 16 om kontroll. Kontroll av fastsetting av formues- og inntektsskatt blir ettersendt i egne retningslinjer.
- § 17 om etterbetaling og tilbakebetaling ved feilutbetaling. Her har vi presisert hvilket tidsrom det skal kreves tilbakebetalt for ved mottak av urettmessige ytelser, og hva som skal kreves tilbakebetalt.
- Nærmere om tilbakekreving. Nærmere om hvilken informasjon brukere har fått om sin plikt til å melde fra om endringer i forutsetningene for å motta tidligpensjon. I tillegg har vi lagt til retningslinjer for tilbakekreving av død.
- Søknadsskjema, innvilgelsesbrev og beregningsbrev er endret, slik at søkers ansvar for å melde fra om endringer i forutsetningene for å motta tidligpensjon er gjort helt klart.

For øvrig gjøres det oppmerksom på at det er kommet nye begrepene i ny skatteforvaltningslov.¹ De nye begrepene er anvendt i dette rundskrivet. Dette gjelder:

---

¹ Se <http://www.skatteetaten.no/no/Om-skatteetaten/Om-oss/Prosjekter/ny-skatteforvaltningslov/nye-begreper-i-forhold-til-ny-skatteforvaltningslov/>

Tidligere begrep	Begrep i skatteforvaltningsloven	Godkjent alternativ
Inntektsår	Skattleggingsperiode	Inntektsår
Likning	Fastsetting av formues- og inntektsskatt	Fastsetting
Ligningsår	Skattefastsettingsår	Fastsettingsår
Oppgave	Melding	Oppgave
Selvangivelse	Skattemelding for formues- og inntektsskatt	Skattemelding
Utskrift av ligning	Utskrift av grunnlag for skatt	

§ 1 Formål

Ordningen skal bidra til å lette og framskynde generasjonsoverganger i næringen gjennom å gjøre det økonomisk lettere for jordbrukere å overdra landbrukseiendom.

§ 2 Virkeområde

Forskriften gjelder ved eiendomsoverdragelser som er kontraktfestet 31. desember 1998 eller senere og ved forpaktningssavtaler som er sagt opp denne dato eller senere.

§ 3 Definisjoner

Bruker er en som eier landbrukseiendom eller deltar i driften av slik eiendom med egen innsats eller ved utleie. Dette betyr at det er flere som kan defineres som bruker og søke som bruker på tidligpensjon – både den som eier landbrukseiendommen og dennes ektefelle/samboer. I tillegg vil det gjelde dersom for eksempel to søsken driver en landbrukseiendom sammen. Da vil begge kunne defineres som brukere, og en av dem kan søke enbrukerpensjon. De vil ikke kunne søke tobrukerpensjon siden dette er forbeholdt ektefeller/samboere.

Ved overdragelses-/oppsigelsestidspunktet må bruker eller ektefelle/samboer eie eller forpakte landbrukseiendommen (jf. § 4). Hvis begge fyller kravene til å defineres som bruker, kan paret selv velge hvem som skal stå som bruker og hvem som skal stå som ektefelle/samboer i søknad om tidligpensjon. Dette valget kan ikke endres senere. Kun fysiske personer kan anses som brukere.

Ved samboerforhold settes det krav om at forholdet har vart de siste fem årene før overdragelses-/oppsigelsestidspunktet. Årsaken til dette er kravet om at ektefelle/samboer må ha bodd og arbeidet på landbrukseiendommen de siste fem årene for å bli berettiget tobrukerpensjon (jf. § 5 annet ledd). Det er da sammenfall mellom de to kravene.

Forpaktningssavtaler må tilfredsstillende vilkårene i lov av 25. juni 1965 nr. 1 om forpaktning. Det legges spesielt vekt på at kommunen har godkjent forpaktningssavtalen.

Referanseperiode er fem sammenhengende år, der siste år er to år tilbake i tid beregnet fra søknadsåret. Med dette menes at ved søknad mottatt av kommunen i 2016 er referanseperioden årene 2010–2014. Referanseperioden er absolutt og kan ikke dispenseres fra. Ved forhåndssøknad før årsskiftet og fullstendig søknad etter årsskiftet, kan referanseperioden endres.

Referanseinntekt og eventuell annen inntekt skal fylles ut i søknadsskjemaet. I dette skjemaet er det oppgitt hvilke poster på skattemelding for formues- og inntektsskatt som

skal benyttes for beregning av referanseinntekt og annen inntekt. Alderspensjon fra folketrygden skal ikke inngå i annen inntekt ved søknad og beregning av inntektskrav for tidligpensjon.

§ 4 Overdragelse

For å få tidligpensjon er det krav om at hjemmelen til landbrukseiendommen er tinglyst på ny eier. Dato for tinglysning blir dato for gjennomført overdragelse. Ved forpaktning skal det foreligge en skriftlig oppsigelse av forpaktningensavtalen. Ny eier kan ikke være overdragerens ektefelle/samboer og ny forpakter kan ikke være ektefelle/samboer til den forpakter som sier opp avtalen.

Overdragelsen kan skje før bruker fyller 62 år, men inntektskravet må oppfylles på søknadstidspunktet (jf. kommentar til § 7 b, 3. avsnitt). Det vil si at referanseperioden alltid fastsettes ut fra søknadstidspunktet, og ikke etter overdragelsestidspunktet.

Dersom kjøper bærer risikoen ved konsesjon og driver landbrukseiendommen før saken er avgjort, vil det være tilstrekkelig med tinglyst kjøpekontrakt for å innvilge tidligpensjon. Dersom selger bærer risikoen ved konsesjon og driver landbrukseiendommen fram til konsesjonssøknaden er avgjort, må det ventes til tinglyst skjøte foreligger før det kan innvilges tidligpensjon.

Det stilles ikke krav til hvordan eiendommen drives etter at overdragelsen er skjedd (jf. bestemmelsene i konsesjons- og odelsloven). Det er tilstrekkelig at eiendommen overdras som tilleggsjord.

Det skal være mulig å gjennomføre delt overdragelse, det vil si at selger har forpaktet eller leid bort eiendommen før overdragelsen. Det forutsettes da at inntektene av dette er ført som næringsinntekt for at de skal inngå i beregningen av referanseinntekt.

Bruker og ektefelle/samboer kan ikke lenger eie eller forpakte landbrukseiendom. Hvis bruker og ektefelle/samboer eier eller forpakter flere landbrukseiendommer skal alle overdras før det kan ytes tidligpensjon.

Bruker og ektefelle/samboer kan ikke ha næringsinntekt fra jordbruk/gartneri eller skogbruk samtidig som det ytes tidligpensjon. Det er imidlertid mulig å motta lønnsinntekt for arbeid som avløser på den eiendommen som er overdratt og samtidig motta tidligpensjon.

Dersom den som mottar tidligpensjon starter opp med jordbruk/gartneri og/eller skogbruk igjen og har næringsinntekt fra slik virksomhet, faller retten til å motta tidligpensjon bort. Det er heller ikke anledning til å være deltaker/aksjonær i selskap som driver jordbruk/gartneri og/eller skogbruk. Dette gjelder alle typer selskaper, herunder enkeltpersonforetak, ANS, DA og AS.

Visse inntekter fra jordbruk/gartneri og skogbruk tillates imidlertid samtidig med at tidligpensjon mottas. Gevinst ved salg av eiendom, verktøy, redskaper, melkekvote og inntekt fra skogbruk kan inntektsføres over flere år. Det er anledning til å ha slike inntekter i tillegg til tidligpensjon, selv om det føres som næringsinntekt fra jordbruk/gartneri eller skogbruk. Dette gjelder også inntekt fra salg av pelsdyrskinn som ligger på lager når tidligpensjon innvilges og selges i løpet av årene det mottas

tidligpensjon. Det er likevel ikke tillatt å fortsette med pelsdyrhold eller livdyr av pelsdyr samtidig som man mottar tidligpensjon.

Det er viktig å merke seg at forpaktingsforhold skal tilfredsstillе vilkårene i forpaktingsloven. En forpaktingsavtale skal være skriftlig og være godkjent av kommunen. Forpaktningstiden skal til vanlig ikke være kortere enn fem år. Når særlige grunner taler for det, kan kommunen gi samtykke til kortere forpaktningstid.

Dersom landbrukseiendommen blir forpaktet bort de siste årene før det søkes om tidligpensjon, må en være oppmerksom på reglene som gjelder for å oppnå tobrukerpensjon. Det er et krav at ektefelle/samboer har bodd og arbeidet på eiendommen de siste fem årene før overdragelsen. For å oppfylle dette kravet må bruker og ektefelle/samboer ha delt inntektene av forpaktningen, eller ektefelle/samboer må kunne dokumentere inntekter fra eiendommen (for eksempel fra avløsning) for den perioden eiendommen var forpaktet bort.

Dersom to eller flere eiere som ikke er ektefeller eller samboere driver et gårdsbruk sammen, kan én av eierne søke om tidligpensjon dersom landbrukseiendommen i sin helhet overdras til ny eier og øvrige vilkår er oppfylt. Den nye eieren kan ikke være den som tidligere drev eller eide landbrukseiendommen sammen med den som gikk over på tidligpensjon. Medeiers inntekt skal ikke tas med i beregningen for å oppnå inntektskravene, siden de ikke er ektefeller/samboere.

Dispensasjon

Søknad om dispensasjon skal følge vedlagt til søknadsskjema.

Når bruker og ektefelle/samboer driver hver sin landbrukseiendom og disse drives som selvstendige enheter, kan det gis dispensasjon. Da kan den ene brukeren overdra sin eiendom og motta enbrukerpensjon uten krav om at også ektefellen må overdra sin eiendom. Dersom det senere er aktuelt for ektefellen, kan denne overdra sin eiendom og motta enbrukerpensjon på grunnlag av dette. Begge parter vil altså kunne få enbrukerpensjon på grunnlag av hver sin eiendomsoverdragelse.

I blant kan bruker eller ektefelle/samboer – alene, eller sammen med søsken – eie et nedlagt småbruk som kun benyttes til fritidseiendom, men som er registrert i Landbruksregisteret. Fylkesmannen kan gi dispensasjon slik at de kan beholde fritidseiendommen og likevel få tidligpensjon. Dispensasjon gis kun i saker der det ikke er drift (egen eller utleie) på eiendommen som beholdes. Det må også vurderes slik at eiendommen ikke vil komme i drift igjen.

§ 5 Varighet i næringen

Den som utløser enbrukerpensjonen må ha vært jordbruker i minst 15 år. Å være jordbruker innebærer å drive eller en jord-, gartneri eller skogbruksvirksomhet eller en eiendom slik virksomhet drives fra. Ellers må de øvrige kravene til inntekt i referanseperioden være oppfylt.

Ved tvil om hvorvidt 15-årskravet er oppfylt, kan Fylkesmannen innhente informasjon fra landbruksregisteret eller ta kontakt med kommunen som forutsettes å ha en viss kunnskap om landbrukerne. Kravet til 15 års varighet er fleksibelt med hensyn til hvordan årene beregnes.

- Det må ikke være 15 år i sammenheng.
- Det må ikke være de siste 15 årene.
- Det må ikke være 15 år på samme landbrukseiendom. Søker kan for eksempel ha eid/forpaktet og drevet en eiendom i noen år før han har overdratt dette, for så å kjøpe en annen eiendom som han har drevet.
- Bruker må ikke ha eid landbrukseiendommen i 15 år. Den kan ha vært forpaktet hele eller deler av denne perioden. Betingelsen blir at eiendommen må eies/forpaktet ved overdragelses-/ oppsigelsestidspunktet.
- Bruker kan ha forpaktet en landbrukseiendom noen år, og senere kjøpt/forpaktet en annen eiendom.

Det vil si at betingelsen om å ha vært jordbruker i minst 15 år ikke betyr at bruker må ha eid eller forpaktet landbrukseiendom i hele denne perioden. På overdragelses-/ oppsigelsestidspunktet må imidlertid bruker være eier/forpakter eller ektefelle/samboer til eier/forpakter.

Den som utløser tobrukerpensjon må ha bodd og arbeidet på landbrukseiendommen de siste fem årene før overdragelsen.

15 års- og 5 års-kravene er absolutte, og kan ikke dispenseres fra.

§ 6 Aldersgrenser

Bruker må ha fylt 62 år for å ha rett til tidligpensjon. For å ha krav på tobrukerpensjon må i tillegg ektefelle/samboer ha fylt 57 år. Tidligpensjonen beregnes fra og med den måneden kravet til alder er oppfylt.

Retten til tidligpensjon bortfaller for bruker og ektefelle/samboer ved utgangen av den måned bruker fyller 67 år. Det vil si når bruker fyller 67 år går begge ektefeller/samboere i en tobrukerpensjon ut av ordningen forutsatt at bruker er eldst.

Dersom ektefelle/samboer er eldre enn brukeren, går ektefelle/samboer ut av ordningen ved utgangen av den måned denne fyller 67 år, mens brukeren fortsetter med sin tobrukerdel fram til fylte 67 år.

Alderen på bruker og ektefelle/samboer må vurderes når det gjelder pensjonens varighet. Hvis begge ektefeller/samboere kan defineres som brukere, bør det vurderes hvem som settes opp som bruker og hvem som settes opp som ektefelle/samboer i en tobrukerpensjonssøknad. Dette har avgjørende betydning for hvor lenge tidligpensjonen utbetales.

Dersom bruker går ut av ordningen før fylte 67 år, kan ektefelle/samboer fortsette med sin tobrukerdel inntil utgangen av den måned bruker fyller 67 år. Dette vil kunne få betydning hvis bruker ønsker å gå over på ordninger som ikke lar seg kombinere med tidligpensjon, for eksempel trygdeytelser eller avtalefestet pensjon (AFP). Ektefelle/samboer kan da fortsette i ordningen til det tidspunkt som opprinnelig var forutsatt, nemlig det tidspunkt brukeren fyller 67 år.

Det er anledning for yngre ektefelle/samboer i en tobrukerpensjon å velge utbetalingstid for tidligpensjonen. Det totale beløpet bruker og ektefelle/samboer har rett til beregnes fra og med den måned de går inn i ordningen til og med den måned brukeren fyller 67 år. Den

Yngre ektefellen/samboeren kan velge å få tidligpensjonen utbetalt til og med den måneden brukeren fyller 67 år, eller få den totale tidligpensjonen fordelt med utbetaling til ektefellen/samboeren fyller 67 år. Beløpet per utbetaling blir lavere, men totalsummen blir den samme. Ektefelle/samboer får da utbetaling til hun/han selv når pensjonsalder.

§ 7 Referanseinntekten

For å ha krav på tidligpensjon må referanseinntekten være på minst 90 000 kroner. Gjennomsnittlig næringsinntekt fra jordbruk/gartneri må utgjøre minst 25 % av samlet referanseinntekt i referanseperioden. Det kan ikke dispenseres fra dette kravet.

Sykepenger og lønn til samboer opptjent for arbeid på landbrukseiendommen eller foretaket skal inngå i beregningen av næringsinntekt fra jordbruk/gartneri, og inngår i 25 %-kravet for sammensetning av inntekt. Sykepenger kan bare inngå i referanseinntekten hvis de er opptjent på grunnlag av næringsinntekt fra jordbruk/gartneri.

Næringsinntekt fra jordbruk/gartneri føres på post 2.7.1 i skattemelding for formues- og inntektsskatt hvis det er enkeltpersonforetak. Næringsinntekt fra andre selskapsformer for eksempel ANS og DA som er aktuelle for deltakere i samdrifter, føres på post 2.7.8. Det må bekreftes at næringsinntekt på denne posten er fra jordbruk/gartneri. Dette kan gjøres ved å hente inn spesifisert fastsetting, eller få en bekreftelse fra regnskapsfører på at det dreier seg om slik næringsinntekt.

Både brukers og ektefelles/samboers næringsinntekt fra landbrukseiendommen kan inngå uavhengig av om det søkes om enbruger- eller tobrukerpensjon.

Dersom bruker ved søknad om enbrukerpensjon oppfyller 67 %-kravet alene, skal bruker også oppfylle 25 %-kravet alene. Ved søknad om enbruger- eller tobrukerpensjon der begge ektefellers/samboeres næringsinntekt fra landbrukseiendommen er tatt med for å oppfylle 50 %-kravet, skal begge parter også tas med ved beregning av om 25 %-kravet oppfylles.

Det er ikke krav om at ektefelle/samboer har næringsinntekt fra landbrukseiendommen for å utløse tobrukerpensjon. Dette er fordi mange har ført all næringsinntekt på bruker.

Dispensasjon

a) Fylkesmannen kan gi dispensasjon slik at inntekt fra annen næring kan inngå i referanseinntekten. Dette gjelder næringsinntekt fra fiske, fangst og annen næring. Med annen næringsinntekt menes inntekt fra tilleggsnæringer med utgangspunkt i ressursene på landbrukseiendommen og som drives sammen med tradisjonelt landbruk. Slik inntekt føres som hovedregel under post 2.7.6 i skattemelding for formues- og inntektsskatt. Dette kan for eksempel være næringsinntekter fra ulike former for leiekjøring og lignende. Næringsinntekt fra pelsdyrhold kan også inngå i referanseinntekten. Søknadsskjemaet er endret i tråd med disse retningslinjene. Fylkesmannen må gjøre en konkret vurdering i hvert enkelt tilfelle. Søker må kunne dokumentere, for eksempel gjennom næringsoppgave, at inntekten skriver seg fra næring som etter fylkesmannens vurdering gir grunnlag for dispensasjon. I tilfeller hvor slik dokumentasjon ikke er vedlagt søknad om dispensasjon, må fylkesmannen innhente dette fra søker/regnskapsfører. Det er ikke anledning til å gi dispensasjon for inntekt ført som lønn.

Denne dispensasjonsadgangen gjelder uavhengig av nivået på referanseinntekten (jf. kommentarene til § 11).

b) Fylkesmannen kan dispensere fra inntektskravet på 90 000 kroner dersom det er registrert næringsinntekt fra landbrukseiendommen i alle fem årene som inngår i referanseinntekten. Siktemålet med denne dispensasjonen er å fange opp heltidsbrukere som har hatt et lavt inntektsnivå. Med andre ord kan man dispensere for søkere som i et normalår ikke har nådd 90 000 kroner i referanseinntekt. Regelen i § 11 om at utbetaling av tidligpensjon ikke kan overstige referanseinntekten gjelder også i disse tilfellene. Søkere som har hatt et lavt inntektsnivå, for eksempel på grunn av høye vedlikeholdskostnader i referanseperioden for å ruste opp eiendommen før overdragelsen, skal ikke gis dispensasjon.

Fylkesmannen kan dispensere fra inntektskravet på 90 000 kroner også for søkere som har hatt ekstraordinære lave inntekter ett eller flere av årene som inngår i referanseinntekten som følge av naturgitte forhold, brann eller lignende. For å gi dispensasjon i slike tilfeller, må det dreie seg om forhold søkeren ikke har hatt kontroll over.

Det kan ikke dispensereres for lav referanseinntekt dersom det i ett eller flere år i referanseperioden ikke er næringsinntekt fra landbrukseiendommen som følge av at eiendommen er overdratt.

c) Fylkesmannen kan dispensere dersom søker ikke oppnår referanseinntekt på 90 000 kroner på grunn av arbeidsavklaring eller søker har vært helt eller delvis ufør før vedkommende søkte om tidligpensjon. Enbrukerpensjon skal i slike tilfeller ikke fastsettes lavere enn 70 000 kroner, og tobrukerpensjon ikke lavere enn 110 000 kroner. Trygdeytelsene skal i såfall ikke regnes med i referanseinntekten, og skal heller ikke regnes som annen inntekt. Trygdeytelsene vil derfor ikke få betydning for oppfyllelse av 67 %- eller 50 %-kravet til inntektssammensetning.

Dispensasjonsadgangene i denne forskriften er ikke gjensidig utelukkende, og det er i prinsippet slik at en søker kan komme inn under alle de tre punktene som er nevnt over.

§ 8 Inntektskrav for å utløse enbrukerpensjon

Brukers referanseinntekt må utgjøre 67 % av brukers samlede inntekt. Ektefelles/samboers inntekt skal i utgangspunktet ikke tas med.

Dersom brukeren ikke oppfyller 67 %-kravet kan ektefelles/samboers inntekt inkluderes. Ekteparets/samboerparets samlede referanseinntekt må da utgjøre 50 % av parets samlede inntekter.

§ 9 Tilleggskrav for å utløse tobrukerpensjon

Ved tobrukerpensjon må ekteparets/samboerparets samlede referanseinntekt utgjøre 50 % av parets samlede inntekt. I tillegg kan ikke ektefelle/samboer ha annen inntekt som overstiger 100 000 kroner i referanseperioden.

§ 10 Deling av tobrukerpensjon

Tobrukerpensjon deles likt og utbetales til bruker og ektefelle/samboer. Dette gjelder også etter skilsmisse/samlivsbrudd i tidligpensjonsperioden. Tidligpensjonen opphører for bruker og ektefelle/samboer ved utgangen av den måned bruker fyller eller ville fylt 67 år.

Ved dødsfall i en tobrukerpensjon skal det utbetales tidligpensjon til den som dør til og med måneden etter dødsfallet. Deretter går den gjenlevende part over på enbrukerpensjon og fortsetter i ordningen til det tidspunkt som opprinnelig var forutsatt.

§ 11 Samordning og avkorting

Ny alderspensjon fra folketrygden kan mottas samtidig som det mottas tidligpensjon. Ved søknad og beregning av tidligpensjon skal alderspensjon ikke inngå i annen inntekt. Hver av ektefellene kan ha ubegrenset lønnsinntekt eller inntekt fra annen næringsvirksomhet i tillegg til tidligpensjonen.

Det kan ikke utbetales tidligpensjon for samme periode det ytes avtalefestet pensjon (AFP), arbeidsavklaringspenger, uføretrygd eller ytelser til gjenlevende ektefelle fra folketrygden.

Det kan gis et foreløpig tilsagn på en forhåndssøknad dersom trygdeytelser blir utbetalt på søknadstidspunktet. Søknaden kan innvilges først når søker dokumenterer å ha sagt fra seg avtalefestet pensjon (AFP), arbeidsavklaringspenger, uføretrygd eller ytelser til gjenlevende ektefelle fra folketrygden. Det er ikke mulig å tilbakebetale allerede mottatt uføretrygd eller tillegg til gjenlevende ektefelle fra folketrygden for å få innvilget tidligpensjon fra et tidligere tidspunkt. Ved enbrukerpensjon kan ektefelle motta alle typer trygdeytelser samtidig som bruker mottar tidligpensjon.

Utbetaling av tidligpensjon skal ikke overstige samlet referanseinntekt. En tobrukerpensjon må ha en samlet referanseinntekt på 160 000 kroner eller mer for oppnå maksimal pensjon for tobruker.

§ 12 Innsending og behandling av søknader

Søknaden om tidligpensjon sendes til kommunen. Kommunen gjennomgår søknaden og sjekker at søknaden er korrekt utfylt og at nødvendige vedlegg følger søknaden. Kommunen må huske å sjekke at alle bokser som krever avkrysning er utfylt. Kommunen videresender søknaden til fylkesmannen. Fylkesmannen tar imot eventuelle klager på sine vedtak, og oversender disse til direktoratet.

Fylkesmannen avgjør og registrerer søknaden. Selv om kommunen har gjennomgått søknaden, har Fylkesmannen et selvstendig ansvar for å kontrollere at samtlige vilkår er oppfylt. Særlig viktig er det å kontrollere at opplysninger om inntekt i referanseperioden er spesifisert, og at disse oppfyller vilkårene. Fylkesmannen behandler i tillegg klage og dispensasjonssøknad som første instans. Fylkesmannen skal også registrere klager og dispensasjonssøknader. Ytterligere opplysninger om datasystemet finnes i teknisk brukerveiledning for TPO. Brukerne må selv dokumentere de inntektene som skal danne grunnlaget for størrelsen på pensjonen. Søknaden skal skrives på skjema fastsatt av Landbruksdirektoratet. Søker skal legge ved:

- Skatteoppgjør eller utskrift av grunnlag for skatt for de 5 skattleggingsperiodene som inngår i referanseperioden (jf. § 3 nr 4)
- Kopi av tinglyst skjøte på at eiendommen er overdratt til ny eier eller skriftlig oppsigelse av forpaktningssavtale

Skatteetaten utsteder kun elektroniske skattekort. Følgelig kan ikke lenger søkere av tidligpensjon for jordbrukere legge skattekort ved søknaden. Vi fjerner derfor kravet om at skattekort er nødvendig dokumentasjon som må følge ved søknaden om tidligpensjon. I

stedet må Fylkesmannen innhente elektronisk skattekort for nye tidligpensjonsmottakere før utbetalingen iverksettes. Følg denne lenken for å se hvordan det skal gjøres:

<http://www.skatteetaten.no/no/Skjemaer/Bestill-elektronisk-skattekort/>

Ved endringer av skatteprosenten hos de som allerede er inne i ordningen og har løpende utbetalinger, skal Landbruksdirektoratet få melding fra Skattedirektoratet om dette. Vi informerer deretter saksbehandlerne hos Fylkesmannen om meldingen.

§ 13 Beregning og utbetaling av tidligpensjon

Utbetalingen beregnes fra og med den måned fullstendig søknad er kommet kommunen i hende og alle vilkår er oppfylt. Med andre ord skal tidligpensjonen beregnes fra kommunen har mottatt søknaden med kopi av tinglyst skjøte og utskrift av grunnlag for skatt alle år i referanseperioden – ikke fra det tidspunktet kravene er oppfylt.

Selv om overdragelsen av landbrukseiendommen har funnet sted flere måneder før søknaden er levert inn til kommunen, er det tidspunktet kommunen mottok søknaden som er avgjørende. Det er også likegyldig om tinglysningen har funnet sted lang tid før søknaden ble sendt inn. Tidligpensjonen skal beregnes fra det tidspunktet kommunen mottok søknad med kopi av tinglyst skjøte (og grunnlag for skatt), selv om både overdragelsen og tinglysningen har funnet sted tidligere. Søknaden må inneholde kopi av grunnlag for skatt for hvert av de fem årene i referanseperioden, og Fylkesmannen må kontrollere at tallene i søknaden stemmer overens med tallene i grunnlaget for skatt.

Med «alle vilkår», menes kravet til overdragelse i § 4, kravet til varighet i næringen i § 5 og alderskravene i § 6, vilkåret om referanseinntekt og andel av inntekt fra jordbruk/gartneri i § 7 og kravet annen inntekt i §§ 8 og 9.

Utbetalingen skjer kvartalsvis med utbetaling midt i kvartalet. Det vil si at det utbetales 6 uker på forskudd og 6 uker på etterskudd.

Ektefelle/samboer i en tobrukerpensjon som er yngre enn brukeren, kan velge om totalsummen av tidligpensjon skal utbetales fram til brukeren fyller 67 år, eller om den skal utbetales fram til ektefelle/samboer fyller 67 år. Det beregnes altså tidligpensjon for begge fram til brukeren fyller 67 år, men ektefelle/samboer kan velge å fordele utbetalingen på flere år.

Det må presiseres at tidligpensjonen ikke er pensjonsgivende inntekt. Muligheten for å ha inntekt i tillegg til tidligpensjonen sikrer at det kan opparbeides pensjonspoeng i tidligpensjonsperioden. Det skal trekkes lav trygdeavgift (3 %) av tidligpensjonen. I tillegg skal det trekkes skatt på vanlig måte.

§ 14 Forhåndstilsagn

Ett av vilkårene for å få tidligpensjon for jordbrukere, er at landbrukseiendommen overdras til en ny eier. Mange vil sikre seg at de får tidligpensjon før de overdrar eiendommen eller sier fra seg andre pensjoner eller trygdeytelser. Det er som følge av dette åpnet for at det er mulig å sende en forhåndssøknad hvor søker kan be om en foreløpig vurdering av søknaden. Tilsagnet som søker får, blir gitt med spesielle vilkår som skal framgå tydelig. Tilsagnet er gjeldende i 6 måneder fra det har kommet fram til søker. Fylkesmannen bør orientere søker om dette i forhåndstilsagnet.

Dersom det i løpet av denne perioden kommer inn et nytt fastsettingsår i beregningen, kan søker velge om han ønsker å ta dette året med i beregningen, eller om han ønsker å beholde perioden fra opprinnelig søknad.

Dersom søker sender inn for eksempel kopi av tinglyst skjøte etter at forhåndstilsagn er gitt, kan fylkesmannen endre søknaden til en fullstendig søknad i TPO uten at søker trenger å sende inn ny søknad. Dette forutsetter imidlertid at søker fortsatt oppfyller alle vilkårene for å motta tidligpensjon.

§ 15 Satser

Satser for tidligpensjon fastsettes i jordbruksoppgjøret. Per 1. januar 2016 er satsene som følger:

- enbrukerpensjon 100 000 kroner
- tobrukerpensjon 160 000 kroner

§ 16 Kontroll

Kontrollen i forbindelse med hver utbetaling

Landbruksdirektoratet vil foreta oppdatering av landbruksregisteret for å registrere eventuelle dødsfall mot folkeregisteret før hver utbetaling. Alternativt melder pårørende fra til kommunen, som igjen melder fra til fylkesmannen. Landbruksdirektoratet bør i tillegg orientere vedkommende Fylkesmann pr. telefon eller e-post ved et eventuelt dødsfall. I slike tilfeller må utbetalingen stoppes så snart som råd. Landbruksdirektoratet sender ut en listen med personer med aktiv tilknytning til landbrukseiendom.

Fylkesmannen skal kontrollere at mottakerne av tidligpensjon ikke har aktiv tilknytning til landbrukseiendommen. Dersom de har en aktiv tilknytning må det kontrolleres om mottakerne har dispensasjon til dette, noe som er aktuelt ved bruk av landbrukseiendom som landsted mv.

Kontroll av fastsetting av formues- og inntektsskattsopplysninger

Landbruksdirektoratet jobber for tiden med forenklinger i kontrollmetoden hva gjelder tidligpensjonsmottakernes inntekter. Vi vil ettersende egne retningslinjer på kontroll av fastsetting av formues- og inntektsskattsopplysninger når vi er kommet videre i dette arbeidet.

§ 17 Etterbetaling og tilbakebetaling ved feilutbetaling

Når en person allerede mottar tidligpensjon, har denne en plikt til å gi kommunen informasjon om nye forhold som gjør at vedkommende ikke har rett til tidligpensjon. Relevante forhold i denne sammenhengen er om vedkommende får avtalefestet pensjon, arbeidsavklaringspenger, uføretrygd eller ytelser til gjenlevende ektefelle, jf. § 11, og om bruker og/eller ektefelle/samboer ikke eier eller forpakter landbrukseiendom, driver jordbruk/gartneri eller skogbruk, eller har næringsinntekt fra slik virksomhet, jf. § 4 tredje ledd.

Etter andre ledd kan tidligpensjonen kreves tilbake om bruker/ektefelle/samboer har mottatt tidligpensjon i strid med «aktsom god tro» (uaktsomt). Det er nok at vedkommende «burde» ha forstått at han/hun mottok tidligpensjonen i strid med vilkårene for å motta tidligpensjon. Forskriften stiller kun et krav om vanlig (simpel) uaktsomhet. For en nærmere beskrivelse av den konkrete vurderingen som må foretas, henviser vi til punktet «Nærmere om tilbakekreving av tidligpensjon» under.

Krav om tilbakebetaling kan, som et alternativ til ordinær tilbakekreving, motregnes i framtidige utbetalinger til brukeren, jf. forskriften § 17 andre ledd.

Tidligpensjon kan også kreves tilbakebetalt/motregnes i fremtidige utbetalinger, når bruker/ektefelle/samboer eller noen som har handlet på dennes vegne, i strid med aktsom god tro har gitt feilaktige eller mangelfulle opplysninger. Bruker/ektefelle/samboer eller noen som har handlet på dennes vegne må uaktsomt ha gitt gale eller mangelfulle opplysninger for at tidligpensjonen skal kunne kreves tilbake.

Tidligpensjonen kan også kreves tilbake dersom utbetalingen skyldes feil fra forvaltningens side, og mottakeren burde ha forstått dette. Også her stilles det krav om uaktsomhet fra tidligpensjonsmottakerens side. Se punktet om tilbakebetaling under for mer utfyllende informasjon om uaktsomhet.

§ 18 Klage

Klagefristen er tre uker. Klage sendes til fylkesmannen. Landbruksdirektoratet er klageinstans for vedtak truffet av fylkesmannen.

Nærmere om tilbakekreving av tidligpensjon

Oversikt

Vi vil i det følgende gi en veiledning til hvordan saker om tilbakekreving av tidligpensjon skal behandles. Vi deler inn fremstillingen etter følgende tema:

- Oversikt over malene
- Forhåndsvarsling
- Krav til begrunnelse
- Tilfellene hvor tidligpensjonsmottakeren brøt vilkårene allerede da vedkommende ble innvilget tidligpensjon
- Tilfellene hvor tidligpensjonsmottakeren brøt vilkårene etter at vedtaket om innvilgelse av tidligpensjon ble fattet
- For begge tilfellene: aktsomhetsvurdering og tilbakekrevingsvedtak
- Hva skal kreves tilbakebetalt?
- Foreldelse
- Oversendelse til Landbruksdirektoratet
- Bedrageri, politianmeldelse m.v.

Oversikt over malene

Landbruksdirektoratet har utarbeidet fem maler for forhåndsvarsling og tilbakekreving av tidligpensjon for sakene hvor vilkårene i forskriften er brutt. Disse vil bli lagt ut på FM-nett. Her følger en kort oversikt over hvilke typetilfeller de forskjellige malene gjelder for:

- **Mal 1A** gjelder forhåndsvarsling i tilfellene der forskriftens vilkår var brutt på vedtakstidspunktet, og Fylkesmannen vurderer å gjøre om vedtaket og kreve for mye utbetalt tidligpensjon tilbake.

- **Mal 1B** gjelder vedtak om omgjøring og tilbakekreving i tilfellene der vilkårene var brutt på vedtakstidspunktet, og Fylkesmannen fatter vedtak om omgjøring og vedtak om eventuell tilbakekreving.

- **Mal 2A** gjelder forhåndsvarsling om tilbakekreving for tilfellene der det ble avdekket at vilkårene ble brutt etter at vedtak om innvilgelse av tidligpensjon ble fattet. Denne malen gjelder for tilfellene hvor brudd på vilkårene avdekkes etter kontroll.

- **Mal 2B** gjelder forhåndsvarsling om tilbakekreving for tilfellene der søkeren selv sier ifra om at vilkårene ble brutt etter at vedtak om innvilgelse av tidligpensjon ble fattet.

- **Mal 2C** gjelder vedtak om tilbakekreving på grunn av brudd på forskriftens vilkår. Malen gjelder sakene der vilkårene i forskriften ble brutt etter at vedtaket om innvilgelse av tidligpensjon ble fattet.

Krav om forhåndsvarsling

Etter forvaltningsloven § 16 første punktum skal en part som ikke allerede ved søknad eller på annen måte har uttalt seg i saken, varsles før vedtak treffes og gis anledning til å uttale seg innen en nærmere angitt frist. Om det er forvaltningen som initierer en tilbakebetalingssak etter kontroll, er et forhåndsvarsel påkrevd etter forvaltningsloven § 16.

Om parten selv har gitt beskjed om at vedkommende mottar ytelser som ikke rettmessig kan kombineres med tidligpensjon, har parten allerede uttalt seg i saken og er klar over at forvaltningen kan komme til å iverksette en tilbakebetalingssak. Det kan likevel være hensiktsmessig å sende ut et forhåndsvarsel til parten i alle tilfeller hvor det vurderes å kreve tidligpensjon tilbake, se malene 1A, 2A og 2B.

Om det ikke er brakt på det rene hvilket forhold (lønn, pensjon, eiendomsforhold mv.) som gjør at vedkommende ikke har rett på tidligpensjon, hvor lenge dette forholdet har vart og eventuelt når vedkommende ikke lenger var i god tro, må forhåndsvarsel sendes ut. Varselet skal gjøre mottakeren i stand til å uttale seg om forholdene.

I forhåndsvarselet til feilutbetalingssaken må fylkesmannen opplyse om de faktiske forholdene som tilsier at tidligpensjonen er feilutbetalt. Brukeren bør i tillegg få en foreløpig vurdering av hvorfor fylkesmannen mener vedkommende forstod eller burde forstått at han mottok en utbetaling han ikke hadde krav på, eller hvorfor fylkesmannen mener at det var forsettlig eller uaktsomt av vedkommende ikke å melde fra om den endringen som hadde betydning for retten til tidligpensjon. Det bør vises til den informasjonen brukeren har fått om sin plikt til å melde fra om endringer. Denne plikten fremgår av fire ulike typer dokumenter som sendes fra forvaltningen til brukeren.

Fra før 18. januar 2017 gjelder dette:

1. Søknadsskjema: På dette må søker krysse av for at han ikke mottar «alderspensjon fra folketrygden» eller «andre ytelser fra folketrygden eller AFP». (felt G, s. 2)

I søknadsskjema skriver søker også under på at:

«Opplysningene i søknaden er fullstendige og korrekte. Jeg er kjent med regelverket og har spesielt merket meg at krav om tilbakebetaling kan fremmes selv om tidligpensjonen er mottatt i strid med aktsom god tro. Jeg er også kjent med at jeg plikter å opplyse om endringer i forutsetningene.»
(felt K, s. 4)

2. Vedtaksbrev/innvilgelsesbrev: I dette brevet står det at søker er innvilget tidligpensjon, samt hvor mye som er beregnet. Under beregninger står det følgende:

«Ved endringer i forutsetningene for denne pensjonen skal dette meldes til landbruksforvaltningen i kommunen. Feil utbetalt pensjon kan kreves tilbakebetalt, jfr. forskrift om tidligpensjon til jordbrukere § 17.

3. Brev om årlig beregning av tidligpensjon: Sendes ut på starten av hvert nye år man mottar tidligpensjon. Her står det at

«Du er pliktig til å underrette kommunal landbruksforvaltning ved forhold som kan være avgjørende for fortsatt rett til tidligpensjon. For mye utbetalt tidligpensjon kan kreves tilbakebetalt, eventuelt trekkes i fremtidige utbetalinger fra Landbruksdirektoratet.»

4. Utbetalingsmeldinger som utstedes kvartalsvis (4 ganger i året): I disse meldingene har det siden 3. kvartal 2014 stått følgende:

«Du må alltid gi beskjed til landbruksforvaltningen i kommunen hvis du får:

- Ny adresse
- Endringer i skattekortet
- Vedtak om, eller allerede mottar avtalefestet pensjon (AFP)
- Vedtak om, eller allerede mottar arbeidsavklaringspenger (AAP), uførepensjon eller gjenlevendepensjon fra NAV

Dersom du får utbetalt mer i tidligpensjon enn du har krav på, vil vi kreve det feilutbetalte beløpet tilbake fra deg, eller eventuelt motregne det i framtidige utbetalinger fra Landbruksdirektoratet, jf. forskrift om tidligpensjon for jordbrukere § 17.»

Fra og med 18. januar 2017 er ordlyden i samtlige dokumenter endret hva gjelder søkers ansvar for å melde fra om eventuelle endringer i forutsetningene for å motta tidligpensjon. Den nye ordlyden er identisk med utbetalingsmeldingen som gjaldt fra og med 3. kvartal 2014. I søknadsskjemaet er det i tillegg laget en egen avhukingsboks i felt K, hvor søker må krysse av på at han er kjent med plikten til å melde fra om eventuelle endringer.

Mottakernes opplysningsplikt fremgår også av forskriften § 17.

Brukeren skal oppfordres til å uttale seg om feilutbetalingen innen en nærmere angitt frist. Fylkesmannen må deretter fatte vedtak på bakgrunn av opplysningene i saken, uavhengig av om fylkesmannen konkluderer med at det foreligger en feilutbetaling og om (deler av) denne kan kreves tilbake.

Krav til vedtakets innhold (begrunnelse)

Både vedtak om omgjøring av tidligere vedtak og vedtak om tilbakebetaling er enkeltvedtak etter forvaltningsloven. Forvaltningsloven kapittel IV-VI kommer derfor til anvendelse.

Dette innebærer blant annet at både vedtak om omgjøring og vedtak om tilbakebetaling skal begrunnes, jf. forvaltningsloven § 24. Det må gå klart fram at det gjelder to forhold, og begrunnelsene bør gå fram av to helt adskilte deler i melding om vedtak.

Forvaltningsloven § 25 har ytterligere regler for hva begrunnelsen skal inneholde. Det skal i vedtakene også opplyses om at Landbruksdirektoratet er klageinstans og at klagefristen er tre uker, jf. forvaltningsloven §§ 28 og 29. Vi har utarbeidet maler for varsel og vedtak i feilutbetalingssaker som fylkesmannen kan benytte, se vedlegg for disse. Parten har også rett til å få innsyn i sakens dokumenter.

Tilfellene hvor tidligpensjonsmottakeren allerede på vedtakstidspunktet ikke hadde rett på tidligpensjon (Fylkesmannen har lagt feil faktum til grunn)

Mal 1B er laget med tanke på tilfellene hvor tidligpensjonsmottakeren ikke oppfylte forskriftens vilkår på vedtakstidspunktet. I disse tilfellene hvor feil faktum ble lagt til grunn på vedtakstidspunktet, må fylkesmannen først ta opp det underliggende forholdet (vedtaket om tilståelse av tidligpensjon) til ny vurdering. Dersom man kommer til at vilkårene ikke var oppfylt, må det opprinnelige vedtaket om tilståelse av tidligpensjon først omgjøres etter forvaltningsloven § 35.

Vilkårene for omgjøring må da være til stede. Dette vil som regel være tilfellet der man har lagt uriktig fakta til grunn for innvilgelsen av tidligpensjon, og korrekt fakta ville ført til avslag. Et eksempel på dette er at tidligpensjonsmottakeren mottok uføretrygd på tidspunktet vedtaket om innvilgelse om tidligpensjon ble fattet, og deretter fortsatte med dette. Etter forskriften § 11 har man ikke anledning til dette, ettersom det var lagt til grunn at vedkommende ikke mottok uføretrygd. Vedtaket anses i slike tilfeller for å ha blitt fattet på feil faktisk grunnlag og er ugyldig. Fordi vedtaket er ugyldig, kan det omgjøres etter forvaltningsloven § 35 første ledd bokstav c. I slike tilfeller skal tidligpensjonen kreves tilbake for hele perioden så fremt mottakeren har vært uaktsom, se vurderingen under.

Tilfellene hvor vilkårene er brutt etter at vedtaket om innvilgelse av tidligpensjon ble fattet

I tilfellene hvor tidligpensjonsmottakeren har begynt å motta urettmessige ytelser etter at vedkommende ble innvilget tidligpensjon, er utgangspunktet et noe annet. Mal 2C er laget med tanke på disse typetilfellene.

Situasjonen er for eksempel at tidligpensjon ble innvilget fra og med januar 2014. I januar 2015 begynner tidligpensjonsmottakeren å motta arbeidsavklaringspenger, som ikke kan kombineres med tidligpensjon, og mottar arbeidsavklaringspenger ut året. I slike tilfeller må utgangspunktet tas i forskriften §§ 4 og 11 som slår fast brukeren ikke lenger kan eie landbrukseiendom, drive eller ha næringsinntekt fra jordbruk/gartneri eller skogbruk, eller motta avtalefestet pensjon, arbeidsavklaringspenger, uføretrygd eller ytelser til gjenlevende ektefelle. Om vedkommende har mottatt tidligpensjon samtidig som de nevnte forholdene har vært til stede, er vilkårene i forskriften §§ 4 og/eller 11 brutt. Etter at dette er konstatert, må man foreta en vurdering av om tidligpensjon er mottatt i strid med god tro, se neste punkt.

Tilbakekreving ved død

Det kan tenkes tilfeller hvor forvaltningen oppdager at tidligpensjon er mottatt urettmessig etter at bruker eller ektefellen har gått bort med døden. Forvaltningen som kreditor har i slike tilfeller et tilbakebetalingskrav. Ved dødsfall oppstår det et dødsbo etter den avdøde. Dødsboet består av avdødes formue, gjeld, rettigheter og forpliktelser. Etter reglene om alminnelig pengekravsrett kan en kreditor gjøre gjeldene et krav i dødsboet.

Hvordan boet skiftes kan påvirke vår adgang til å kreve tilbake pengene avdøde skylder forvaltningen. Skifteretten utsteder skifteattest hvor det fremgår hvem som forplikter foretaket, og som er ansvarlig på vegne av de øvrige arvingene. Avhengig av hvordan skiftet gjennomføres, kan det fremmes krav i boet, evt. i uskiftet bo. Unntaket fra dette er når bostyrer/arvingene har utstedt preklusivt proklama (kunngjøring hvor kreditorer oppfordres til å melde seg innen en gitt frist (normalt 60 dager)), og fristen til å melde krav i boet er utløpt. I slike tilfeller vil forvaltningens krav være tapt. Dette betyr at krav

kan rettes mot avdødes arvinger selv etter at skiftet er gjennomført, dersom det gjennomføres privat skifte og preklusivt proklama ikke er utstedt.

Vedtak om tilbakekreving, herunder aktsomhetsvurderingen

Etter at det er slått fast at vedtaket om innvilgelse av tidligpensjon er ugyldig, eller at vilkårene i forskriften §§ 4 og/eller 11 er brutt, må det foretas en vurdering av om tidligpensjonen skal kreves tilbake.

Vilkårene for tilbakebetaling må da være oppfylt. Vilkårene følger av forskriften § 17 andre ledd. Feil utbetalt tidligpensjon kan kreves tilbake dersom:

1. bruker og/eller dennes ektefelle/samboer har mottatt ytelsen i strid med aktsom god tro,
2. bruker og/eller dennes samboer/ektefelle eller noen som har handlet på dennes vegne har gitt feilaktige eller mangelfulle opplysninger i strid med aktsom god tro, eller
3. utbetalingen skyldes en feil fra forvaltningens side og mottakeren burde ha forstått dette.

Den konkrete vurderingen i alle tilfellene er om vedkommende har opptrådt uaktsomt. Spørsmålet blir da om en alminnelig fornuftig person *burde ha forstått* at ytelsen, pensjonen, inntekten, eller erverv av eiendom eller jordbruks- og skogbruksdrift ikke kunne kombineres med tidligpensjon.

Som utgangspunkt må man legge til grunn at søkeren har en plikt til å sette seg inn i regelverket tidligpensjonsordningen er underlagt og vilkårene som fremgår av forskriften. For å kunne kreve en feilaktig utbetaling tilbakebetalt, er det nok å fastslå at brukeren og/eller ektefellen/samboeren burde forstått at utbetalingen var feil. Det samme gjelder for opplysninger som er gitt av brukeren eller noen som har handlet på dennes vegne, når opplysningene eller de manglende opplysningene har ført til en feilutbetaling.

Et mulig eksempel på at tidligpensjon er mottatt i strid med vilkårene i forskriften, men ikke har gjort dette i strid med aktsom god tro, er tilfeller hvor brukeren har fått innvilget uføretrygd med tilbakevirkende kraft. Tidligpensjonsmottakeren kan ha vært syk en periode og deretter fått innvilget uføretrygd for noen måneder tilbake i tid. For denne perioden har ikke mottakeren fått tidligpensjon i strid med aktsom god tro, fordi vedkommende ikke visste at han ville få uføretrygd for denne perioden. Men fra det tidspunktet mottakeren burde vite at han hadde rett til uføretrygd, og i alle fall fra det tidspunktet vedkommende har søkt om slike ytelser, er han/hun ikke lenger i god tro.

I den konkrete sak kan det ut fra alminnelige rimelighetsbetraktninger virke hardt å fatte vedtak om tilbakebetaling. En slik oppfatning vil i større eller mindre grad gjøre seg gjeldende i de fleste feilutbetalingsaker, særlig når mottakeren, eller den som har opptrådt på hans eller hennes vegne, bare er å bebreide for uaktsomhet. På den annen side har mottakeren hatt en økonomisk fordel av uaktsomheten. Han bør ikke, totalt sett, stilles bedre enn den som har overholdt sin meldeplikt, og som altså har oppebåret en mindre pensjon. Fylkesmannen bør derfor bare unnlate å kreve tilbake i tilfeller hvor tilbakekreving vil framstå som klart urimelig overfor mottakeren eller den som har handlet på hans eller hennes vegne. Klart urimelige tilfeller kan for eksempel være hvor mottaker ikke er i stand til å ivareta sine interesser på grunn av ulykker, alvorlig sykdom,

sykehusopphold og andre lignende hendelser utenfor søkerens kontroll. Dårlig økonomi hos parten skal ikke føre til at man unnlater å kreve tilbake.

Hva skal kreves tilbakebetalt?

Etter § 11 ytes ikke tidligpensjon for det tidsrom det ytes avtalefestet pensjon, arbeidsavklaringspenger, uføretrygd eller etterlattepensjon. Begrepet «tidsrom» forstås her som en utbetalingsmåned. Om det eksempelvis er utbetalt arbeidsavklaringspenger eller andre urettmessige ytelser til en mottaker i juli, skal tidligpensjonen for denne måneden kreves tilbake. Dersom vedkommende ikke lenger mottar arbeidsavklaringspenger – men kun tidligpensjon – i august, og deretter får uføretrygd fra september og resten av året, skal tidligpensjon tilbakekreves for juli, samt september, oktober, november og desember.

Ordlyden «beløpet» i § 17 andre ledd må altså tolkes slik at det er hele beløpet i hver utbetaling som skal kreves tilbake, og ikke bare deler. Ettersom det er løpende ytelser må «beløpet» tolkes som det beløpet som er utbetalt i perioden det foreligger brudd på regelverket og tidligpensjon er mottatt i strid med aktsom god tro. Det vil si tidligpensjon som er mottatt samtidig med avtalefestet pensjon, arbeidsavklaringspenger, uføretrygd eller ytelser til gjenlevende ektefelle. Selv om størrelsen på tidligpensjonsutbetalingen overstiger det vedkommende har mottatt i annen ytelse, er det størrelsen på den urettmessige utbetalingen av tidligpensjon som er avgjørende for hvor mye som skal tilbakebetales.

Beløpet som skal kreves tilbake, er *brutto* utbetalt tidligpensjon. Med andre ord skal ikke fylkesmannen korrigere for innbetalt skatt. Brukeren må selv henvende seg til Skatteetaten for å få refundert skatten som eventuelt er betalt inn for mye.

Det må skilles mellom *feilutbetalingsperiode* og *tilbakekrevingsperiode*.

Feilutbetalingsperioden er perioden der stønad har vært utbetalt uten at vilkårene for tilbakekreving har vært oppfylt, for eksempel at søker har vært i god tro. Dette kan være tilfelle hvor støtte fra NAV mottas i perioden mars til oktober, men innvilges og utbetales (etterbetales) for perioden mars til mai i mai. Tilbakekrevingsperioden er den perioden hvor vilkårene for tilbakekreving er oppfylt. For å kunne kreve tilbake en feilaktig utbetaling, må både de objektive og de subjektive vilkårene for tilbakekreving være oppfylt. Det er derfor svært viktig å finne ut på hvilket tidspunkt mottakeren forstod eller burde forstått at utbetalingen var feil. Det er først fra dette tidspunktet vilkårene for tilbakekreving kan være oppfylt.

Foreldelse

Se rundskriv 2015-31, «Retningslinjer for saksbehandling ved feil utbetalt tilskudd eller erstatning».

Oversendelse til Landbruksdirektoratet

Fylkesmannen sender Landbruksdirektoratet et brev med anmodning om å kreve inn beløpet dersom det ikke mottas noen klage innen klagefristen. Kopi av vedtaket om tilbakekreving og bekreftelse på at vedtaket ikke er påklaget legges ved anmodningen. Landbruksdirektoratet iverksetter innkreving/motregning. Det er viktig at tidligpensjonsmottakerens kontonummer og personnummer fremkommer i oversendelsesbrevet.

Politianmeldelse m.v.

Hovedregel om politianmeldelse

I saker hvor det blir avdekket at for mye tidligpensjon er utbetalt, skal det alltid vurderes om man står overfor et straffbart forhold. Om forholdet skal anmeldes, kommer an på om forholdet er så grovt at forvaltningen ikke anser en tilbakekreving som en tilstrekkelig sanksjon.

Er man i tvil om man står overfor et straffbart forhold, oppfordres det til å ta kontakt med Landbruksdirektoratet.

Vurderingen av om forholdet skal politianmeldes

Hovedregelen er at alvorlige overtredelser av ethvert regelverk politianmeldes. Hvor alvorlig overtredelsen er, beror på en helhetsvurdering hvor flere momenter vektlegges, blant annet:

- graden av skyld
- sakens art
- sakens omfang
- beløpets størrelse – særlig beløp over 1G
- tidligere avvik/gjentakelse
- overtredelsens virkninger
- hvordan overtredelsen er gjennomført

Om bedrageri

Handlinger som resulterer i for mye utbetalt tidligpensjon, kan utgjøre bedrageri etter gammel straffelov §§ 270 og 271 (forhold før 1. oktober 2010) og ny straffelov §§ 371 og 372 (forhold etter 1. oktober 2010). For at det skal foreligge bedrageri, må vedkommende:

- Ha handlet med «forsett». Noe forenklet kan man si at en forsettlig handling er *tilsiktet*.
- Ha forsett om å skaffe seg eller andre en *uberettiget vinning*. Å motta tidligpensjon uten å ha rett til dette, vil være en uberettiget vinning.
- Fremkalle, styrke eller utnytte en *villfarelse*. En slik villfarelse kan for eksempel være å unnlate å informere om at man mottar uføretrygd. Følgelig tror forvaltningen at vedkommende ikke mottar uføretrygd, som gjør at vedkommende tilsynelatende har rett til tidligpensjon.
- Få noen til å foreta, eller ikke foreta en handling, som *volder tap* eller fare for tap for noen. Om vedkommende gir eller lar være å gi informasjon som fører til en urettmessig utbetaling av tidligpensjon, fører dette til et økonomisk tap.

Det kan nevnes at Høyesterett gjennom flere dommer har uttalt at trygdebedrageri, som det er naturlig å sammenligne dette med, på over grunnbeløpet i folketrygden (1G), som per 1. mai 2016 er 92 576 kroner, skal straffes med ubetinget fengsel.

Hva anmeldelsen skal inneholde

Anmeldelsen skal gi opplysninger om navn/identitet til anmelder (forvaltningsorgan, avdeling, kontaktperson), navn på anmeldte (organisasjonsnummer, personnummer, adresse) og om vitner, sakkyndige vitner o.l. Det er viktig å få en oversikt over de faktiske forhold. Det er viktig at faktum beskrives konkret og objektivt. All nødvendig dokumentasjon legges ved politianmeldelsen (kontrollrapporten fra Skattedirektoratet

som Landbruksdirektoratet sender ut til fylkesmennene årlig, vedtaket om tidligpensjon og øvrig dokumentasjon av forholdet).

Videre skal det redegjøres for grunnen til at anmeldelse er valgt som reaksjonsform, herunder om sakens alvorlighet og konsekvenser av overtredelsen. Dersom det er ilagt forvaltningsreaksjon (f.eks. krav om tilbakebetaling), skal også dette framkomme i anmeldelsen.

Fylkesmannen er gitt myndighet til å anmelde forhold til politiet på vegne av staten, se Landbruks- og matdepartementet sitt delegasjonsvedtak 29. juni 2012.

Offentlighet og innsyn

Landbruksdirektoratet ønsker en ensartet praksis når det gjelder offentlighet og innsyn i saker om tidligpensjon. Etter offentleglova § 13 skal opplysninger som er underlagt taushetsplikt i lov unntas fra innsyn. Forvaltningsloven § 13 første ledd nr. 1 er en slik regel, og gir offentlige ansatte taushetsplikt om «noens personlige forhold». I saker om tidligpensjon vil opplysninger om en privatpersons egenskaper, økonomiske forhold og sykdom være taushetsbelagt.

Tidligpensjon gis til privatpersoner – ikke til foretak. Derfor er opplysninger om tidligpensjonsmottakerens pensjons- og inntektsforhold underlagt taushetsplikt. Saker om tilbakekreving av tidligpensjon på grunn av urettmessige inntekter/ytelser ved siden av tidligpensjon vil kunne avsløre at en mottaker har fått uføretrygd eller arbeidsavklaringspenger. Informasjon om at en konkret person mottar slike ytelser vil være opplysninger om noens personlig forhold som er underlagt taushetsplikt. Følgelig må også opplysninger om mottakernes navn, personnummer, adresse osv. i slike saker unntas fra offentlighet.

Ved bruk av offentlig elektronisk postjournal skal ikke tidligpensjonssøkerens eller -mottakerens navn framkomme av tittel- eller emnefelt. Om det gis innsyn i dokumentet, skal ikke slike identifiserende opplysninger framkomme. Navn, adresse, personnummer og lignende må sladdes i disse tilfellene.

Med hilsen
for Landbruksdirektoratet

Hilde Haug Simonhjell
seksjonssjef

Tina Klakegg
førstekonsulent

Dokumentet er elektronisk godkjent og trenger derfor ingen signatur.